

A MAGYAR BIOLÓGIAI TÁRSASÁG EMBERTANI SZAKOSZTÁLYÁNAK MŰKÖDÉSE AZ 1972. ÉVBEN

150. szakülés, 1972. január 17.

1. LIPTÁK PÁL: Beszámoló az Embertani Szakosztály tevékenységéről (100–150. szakülés) és a jövő perspektívájáról

151. szakülés, 1972. február 14.

1. EIBEN OTTÓ—HEGEDŰS GYÖRGY—BÁNHEGYI MÁTYÁS—KIS KLÁRA—MONDA MARGIT—TASNÁDI ILONA: Budapesti óvodások és iskolások testi fejlettsége (1968–1969)

152. szakülés, 1972. március 13.

1. NEMESKÉRI JÁNOS: Családrekonstrukció és etnikai embertani kutatás

153., az MBT Mozgásbiológiai Szekciójával közösen rendezett szakülés, 1972. április 10.

1. WAHLSTAB SIGRID: Úszók alkalmassági indexe antropometriai vizsgálatok alapján
2. EIBEN OTTÓ: Testméretek és alkati variációk kapcsolata
3. HENKEY GYULA: A termet növekedése felnőttknél a Duna–Tisza közén

154. szakülés, 1972. május 8.

1. VÉLI GYÖRGY: Van-e akceleráció?
2. GYENIS GYULA—LADA MARGIT IBOLYA—PÁPAI JULIA: Az ujjak középső és tőperceinek bőrlérendszeri vizsgálata két magyar népességben

155. szakülés, 1972. május 22.

1. FARKAS GYULA—GAVRILOVIĆ, ŽIVOJIN: A jugoszláv antropológia mai helyzete
2. LENGYEL IMRE—MARCSEK ANTÓNIA: Generalizált TBC megbetegedés diagnózisa egy avarkori csontvázon
3. JANZSÓ JÓZSEF—NAGY MARIETTA: A nagykanizsai 3–6 éves fiúk és lányok főbb testméretei.

156. szakülés, 1972. június 19.

1. LIPTÁK PÁL: A történeti embertani (paleoantropológiai) kutatás

157. szakülés, 1972. november 13.

1. HENKEY GYULA: Dunapataj felnőtt lakosságának embertani vizsgálata
2. KATONA IMRE: Női szépségideál a magyar népdalban

158. szakülés, 1972. december 11.

1. HÁMORI JÓZSEF: Lapát-forma metszőfogak előfordulása Down-kórosokon és szelektálatlan csoportokon.
2. B. BODZSÁR ÉVA: Adatok a Fejér megyei 10–14 éves leányok testi fejlettségéhez. I: A menarche hónap és a születési hónap koincidenciája

(E. O.)

BESZÁMOLÓ A X. BIOLÓGIAI VÁNDORGYŰLÉS ANTROPOLÓGIAI ELŐADÁSÁIRÓL

A X. Biológiai Vándorgyűlést Szegeden, 1972. augusztus 28—29—30-án rendezte meg az MTA támogatásával a Magyar Biológiai Társaság, Dr. Szalai István egyetemi tanár elnöklétével. Az antropológiai előadások a „C” szekció keretében augusztus 28-án, délután hangzotnak el. Ezeket Dr. Lengyel Imre és Dr. Lipták Pál elnökölt.

Bevezetőként LIPTÁK PÁL „Paleoantropológiai analízis és szintézis” címmel tartott előadást. A paleoantropológia a régen élt (prehistoriai és protohistoriai) emberi népségek antropológiáját vizsgálja. Ez a vizsgálat jellege szerint analitikus vagy inkább szintetikus lehet. Egy-egy széria feldolgozásakor a paleoantropológiai analízis feladatai lépnek előtérbe; a populációt (mintát) ritkán lehet egységesnek tekinteni. Az a körülmény, hogy a mai ember (*Homo sapiens*) politipikus faj, különösen a Kárpát-medencei, a népvándorláskori népségekben nagyon világosan jelentkezik. Ennek az az oka, hogy itt két nagyrasz, az európai és a mongolidok képviselői is kimutathatók. A vizsgált népségek elemzéséhez egyik mód a taxonómiai analízis, amely mélyebb értelmet ad az eredményeknek — a temetőterkép alapján — a régészeti csoportokkal való egybevetése után. A paleoantropológiai szintézis nem mechaniztikusan, hanem állandó mérlegelés eredményeként, az etnikai vonatkozások szem előtt tartva hasonlítja össze az egyes népségeket (szériákat); törekszik a regionális hasonlóságok, illetőleg különbségek megállapítására.

MARCSIK ANTÓNIA „Újabb adatok a Délalföld őskorának antropológiájához” címmel tartott előadást. — A neolitikum végétől a bronzkor elejéig tartó magyarországi rézkor az őskorkutatás igen jelentős területe. E koron belül a régészek különböző kultúrákat különítenek el. 1962-ben Csongrád-Kettős-halom-Bárdos tanya területéről megmentett sír régészeti anyagát tekintve a tiszapolgári-hodrogkeresztúri fázishoz köthető, de összefüggésbe hozható a romániai marosdécei sír anyagával, és együttesen az ukrainai Szednyij Sztog II. kultúrával mutatnak hasonlóságot. A csontváz jó megtartású, robuszticitása kifejezett, taxonómiailag nordikus-cromagnoid jellegű. Hasonló jelentőségű a Kétegyháza mellett feltárt halmok embertani anyaga is, amely a Dél-Oroszország styeppeiről a rézkor korábbi szakaszaiban a Tiszántúlra érkező kurgán kultúra népességét reprezentálja. Ezek a leletek a cromagnoid-A rassz jellegzetességeit mutatják és robuszticitásuk erősen kifejezett.

VÁMOS KÁROLY „Szeged-Makkoserdő avarkori temető embertani vizsgálata” című előadását az Anthropologiai Közleményekben fogja közölni.

FARKAS GYULA és VARCA IMRE előadása „Etnikai embertani vizsgálatok Vésztőn”. — A szerzők a mintegy tízezer lakosú tiszántúli nagyközség, Vésztő lakosságának antropológiai vizsgálatát végezték el. Ennek keretében 966 tanulónál három, a testi fejlettséget meghatározó metrikus jelleget, leányoknál a menarche adatokat is, továbbá 912 felnőttél 12 metrikus és 3 morfológiai jelleget állapítottak meg. Tekintettel voltak az állami anyakönyvek születésekre, házasságkötésekre és elhalálozásokra vonatkozó adataira is. Az elhalálozás okai alapján összefüggéseket állapítottak meg az elhaltak neme, életkora és a halálok között. Végül a Lipták-féle taxonómiai módszer alapján megállapították a vizsgált felnőtt lakosság taxonómiai összetételét. A végzett kutatás részletes eredményeit Vésztő nagyközségről készülő történeti monográfia keretében teszik közzé.

LENGYEL IMRE „Paleoserológiai vizsgálatok” című előadását az Anthropologiai Közleményekben fogja közölni.

KISZELY ISTVÁN „Recens és szubfosszilis csontanyag szervetlen alkotórészeinek kémiai vizsgálati módszerei” címmel tartott előadást. — A szerző recens és X. századból származó csontanyagokon bemutatva ismerteti azokat a szervetlen kémiai laboratóriumi módszereket, amelyek alkalmasak arra, hogy a csontanyag szervetlen összetételét megismerjük. A módszerek félmikro-jellegűek, elvégezhetőek bármely közepesen felszerelt kémiai laboratóriumban. Az előadás konkrét anyagon bemutatja, melyek a csontanyag szervetlen összetevői közül az esetlegesek (pl. talaj függvényei), és melyek azok, amelyek az egyedek in vivo egyedi jellegeire engednek következtetni. A vizsgálatok a csontanyagok nagyobb mennyiségű összetevőin túl kiterjednek a ritka földfémekre és a nyomelemekre is.

VÉLI GYÖRGY „Akceldáció vagy retardáció?” című előadása lapunk e számában megjelent.

P. NYILASI JÚLIA—KORKES LÁSZLÓ—KISZELY GYÖRGY „Fejlődési rendellenességek előfordulása tbc-röntgen szűrővizsgálatok anyagában” címmel tartottak előadást. — A szerzők megközelítően 1000 14—25 év közötti fiú és lány tbc-röntgen szűrővizsgálatokból származó fényképet elemeztek fejlődési rendellenességek gyakoriságának vizsgálatára. A vizsgálatokat a Szeged melletti Tápé község viszonylag stabil populációján végezték. A szűrőképeken a szív, a bordák és a gerinc elváltozásait vizsgálták. Az előadás a talált adatok részletes, táblázatos feldolgozását mutatja be.

NEMESSURI MIHÁLY—GUHA JÓZSEFNÉ—LE NGUYEN NGA—VO SI HUE „Az emberi járást meghatározó izomerők vizsgálata” című előadásukban az emberi járást előidéző mozgató erőket 10 csuklós modellen vizsgálták, bináris erőhatás szerint. A két pár felső végtag és a három pár alsó végtag ízületben (váll-könyök-csípő-térd-boka) ható erőket két fő effektusra redukálták: toló és húzó erőkre. A mozgásfolyamat során mutatózó szögváltozásokat fotogrammetriával, a járás erejét szolgáltató, felszínesen fekvő alsó végtagizmokat és a törzs izomzatát érintő elektródás elektromyográfiával vizsgálták. Vizsgálataik alapján kimutatták, hogy a tolóerők túlsúlya feltűnő. Az elmozdulásokat leképező jelfolyamára ábrázolja a központi idegrendszerben képződő idegrendszeri mozgásmintázat végső formáját, amelyet közelítőleg azonosnak tételtek fel az EMG alapján ábrázolt izommintázattal, illetőleg a fotogrammetriával mért ízületi mintázatnál.

(L. P.)

AZ ANTROPOLÓGIAI BIZOTTSÁG ÜLÉSE

Az MTA Antropológiai Bizottsága 1973. január 15-én tartott ülést. Az ülésen résztvett: Dr. Nemeskéri János, a bizottság elnöke, Dr. Farkas Gyula, a bizottság titkára, Dr. Lipták Pál egyetemi tanár, Dr. Tóth Tibor múzeumi osztályvezető, Dr. Korek József múzeumi főigazgató-helyettes, Dr. Harsányi László egyetemi docens, Dr. Eiben Ottó egyetemi adjunktus és Dr. Dezső Gyula tudományos titkár, az MTA képviseletében.

Az elnök az első napirendi pont keretében az ethnikai antropológiai kutatások tárgyában javaslatot terjesztett elő. A javasolt téma címe „Magyarország népességének antropológiája”. A javaslat értelmében a tervezett kutatás, az ethnikai antropológia határain túlmenően, mindazon kérdések vizsgálatára kiterjednek, amelyek hazánk jelenkori népességének mindkét nemére és minden korcsoportjára vonatkozóan antropológiai szempontból információt jelenthet. A tervezet szerint olyan választott minta vizsgálata volna kívánatos, amely a jelenkori népesség sokaságát tekintve, 0,25%-át foglalná magába (25 000 fő). A mintavétel feltételeit az ethnikai csoportok (22 ethnikai csoport), valamint a népesség korstruktúrájának megfelelően előzetesen matematikusokkal-statisztikusokkal kellene megvitatni és kidolgozni. A tervezett kutatás eredményessége érdekében egységes vizsgálati lapot és methodikát kell kialakítani, amely a testnövekedési, testfejlődési, általános metrikus morfológiai adatokon túl, fiziológiai adatokat is tartalmazna (vércsoportrendszerek), egészen a genetikai kérdésekig terjedően. Az egységes és egyidőben végrehajtandó kutatást egy évi előkészítő munka előzné meg. A felvétel — az anyagi feltételek biztosítása esetén — 1975-ben volna esedékes, majd gépi adatfeldolgozás útján történő elemzés végeztével, 1976–1977-nen volna lehetséges a kutatás eredményeinek monografikus közlése.

A kutatásban valamennyi Embertani Intézet és mindazon intézmény venne részt, amelyek kutatásaikban érdekeltek a jelenkori magyarországi népesség vizsgálatában (archeológusok, ethnográfusok, szociológusok, immunbiológusok, humángenetikusok).

Az előterjesztett javaslatához a bizottság minden tagja hozzászólt, és a megtett észrevételek konstruktíve bővítették a tervezett kutatás célkitűzéseit.

A bizottság végül határozatot fogadott el, hogy az 1973-ban tartandó bizottsági ülésen részleteiben vitatja meg, és alakítja ki a javaslatban felvetett téma kidolgozásának reális módozatait.

(N. J.)

HÍREK

Dr. FARKAS GYULA, szegedi JATE Embertani Intézetének adjunktusa a magyar—jugoszláv kulturális egyezmény 1. pontja alapján 1971. október 4. és 1972. február 28. között öt hónapot töltött Jugoszláviában, ahol paleoantropológiai anyagot dolgozott fel, elsősorban a Novi Sad-i Vojvodanski Muzej anyagából.

*

Dr. TÓTH TIBOR, a TTM Embertani Tárának vezetője 1971. december 29. és 1972. január 14. között, a moszkvai Lomonosov Egyetem meghívása alapján konzultációkon vett részt az embertani intézmények vezetőinél és munkatársainál. A tanulmányút keretében 1972. január 10-én B. B. GAFUROV akadémikus-igazgató és B. A. LITVINSZKIJ professzor szervezésében előadást tartott a SzUTA Orientalisztikai Intézetében „Kelet és a magyarok eredete (antropológiai aspektus)” címmel. — 1972. január 13-án a Lomonosov Egyetem Embertani Tanszékén J. J. ROGINSZKIJ és V. P. HAKIMOV professzorok meghívására előadást tartott „Magyarország lakosságának szomatológiája (a magyar nép származásának problémájával kapcsolatban)” címmel.

*

1972. márciusában a szegedi JATE TTK kiadásában megjelent az „Antropológiai praktikum” I. kötete, amelyet Dr. FARKAS GYULA adjunktus állított össze, Dr. LENGYEL IMRE és Dr. B. MARCSIK ANTÓNIA közreműködésével. E kötet a paleoantropológiai methodikákat adja közre.

*

1972. áprilisában a Budapest Főváros Közegészségügyi-Járványügyi Állomásának kiadásában megjelent EIBEN OTTÓ—HEGEDÜS GYÖRGY—BÁNHEGYI MÁTYÁS—KIS KLÁRA—MONDA MARGIT—TASNÁDI ILONA: „Budapesti övodások és iskolások testi fejlettsége (1968—1969)” c. könyve, amelyet HEGEDÜS GYÖRGY (témafelelős) és EIBEN OTTÓ szerkesztett. A könyvet jelen számunkban ismertetjük.

*

M. EL-KHADRAWY, a kairói Művészeti Múzeum igazgatója, és munkatársa M. EL-SHEBINI 1972. júniusában, a magyarországi múzeumszervezési munkálatok tanulmányozásának keretében felkereste a TTM Embertani Tárát.

*

Dr. EIBEN OTTÓ az ELTE Embertani Intézetének adjunktusa 1972. július 2—7. között az MTA Biológiai Tudományok Osztályának kiküldetésében részt vett a Kievdben rendezett 9. Nemzetközi Gerontológiai Kongresszuson. A kongresszus programjában szerepelt Dr. DEZSŐ GYULÁVAL közös „Distribution of measurable constitutional characters in an elderly sample in Hungary” c. előadása.

*

E. JOKL a lexingtoni (USA) egyetem fiziológus professzora, az UNESCO mellett működő Testnevelési- és Sporttudományos Tanács elnöke magyarországi tartózkodása során 1972. július 17-én meglátogatta az ELTE Embertani Intézetét és tájékozódott az ott folyó alkattani kutatásokról.

*

PHYLLIS B. EVELETH az IBP/HA „Growth and Development” program szervező titkára 1972. július 30-án látogatást tett az ELTE Embertani Intézetében, és megbeszélést folytatott a Magyarországon és az intézetben folyó növekedési és alkattani vizsgálatokról.

*

Dr. EIBEN OTTÓ 1972 augusztusában tagja volt annak a — J. M. TANNER professzor által vezetett — kutatócsoportnak, amely Münchenben, a XX. Nyári Olimpiai Játékokon részt vevő sportolók alkattani vizsgálatát végezte. — Ez alkalommal látogatást tett a müncheni Egyetem Antropológiai Intézetében is.

*

1972. augusztusában, a Testnevelési Tudományos Tanács kiadta EIBEN OTTÓ „The physique of woman athletes” c. könyvét. A könyvet e számunkban ismertetjük.

*

LOTTERHOF EDIT, a TTM Embertani Tárának munkatársa 1972 szeptemberében részt vett a gyóni Árpád-kori temető ásatási munkáiban.

*

Z. P. SZOKOLOVA kandidátus, a SzUTA Néprajzi Intézete Circumpoláris Népek Szektorának tudományos főmunkatársa 1962 szeptemberében megbeszélést folytatott a TTM Embertani Tárában a keleti-ugorok vizsgálatának legújabb eredményeiről.

*

M. YUHÁSZ, a kanadai London Egyetem Testneveléstudományi Intézetének vezetője, európai tanulmányútja során 1972. szeptemberében meglátogatta az ELTE Embertani Intézetét, és tájékozódott az ott folyó alkattani kutatásokról.

*

Az ELTE Embertani Intézetének munkatársai képviselték a hazai antropológiát az NDK Biológiai Társaság Antropológiai Szekciójának 1972. október 31—november 5. között Mühlhausenben megtartott nemzetközi konferenciáján. Dr. EIBEN OTTÓ „Über die konstitutionsbiologische Variabilität des Menschen” címmel, GYENIS GYULA tanársegéd „Die Sekundärfurchung der Hände bei 7—14jährigen Kindern” és B. BODZSÁR ÉVA tanársegéd „Untersuchung des Zusammenhanges zwischen dem Geburts- und Menarchemonat an einem Stichprobenmaterial aus Mittelungarn” címmel tartott előadást. GYENIS GYULÁnak (aki az ELTE támogatásával utazott ki) alkalma nyílt arra is, hogy a konferencia után látogatást tegyen a jénai Friedrich Schiller Egyetem, ill. a berlini Humboldt Egyetem Antropológiai intézeteiben.

*

Dr. TÓTH TIBOR 1972. november 15—16-án részt vett a Magyar—Szovjet Történész Vegyesbizottság budapesti ülészsaka „A magyar őstörténet kutatásának elméleti, módszertani problémái és eredményei” c. szekciójának munkájában.

*

Dr. EIBEN OTTÓ 1972. december 3—10. között tagja volt a Magyar Testnevelési Főiskola Kutató Intézete küldöttségének, amely a varsói Testnevelési Főiskolán tett látogatást. A Főiskola Antropológiai Intézetén, biológiai intézetein kívül alkalma volt látogatást tenni a varsói Egyetem Antropológiai Intézetében, a Nemzeti Múzeum Régészeti Intézetében, az Anya és Gyermekek Poliklinikán és az akadémiai Humánökológiai Laboratóriumban.

*

A. I. PUSKÁS és T. M. ISZLAMOV, a SzUTA Történettudományi Intézetének főmunkatársai 1972. december 6-án megbeszélést folytattak a TTM Embertani Tárában a magyar nép eredetére vonatkozó embertani vizsgálatok eredményeiről.

*

Z. P. SZOKOLOVA 1972. december 12-én a TTM Embertani Tárában előadást tartott az Obi-ugorok eredetének problémájáról.

*

T. PESEV professzor, a szófiai Egyetem Gerinces Zoológiai Tanszékének vezetője magyarországi tanulmányútja során 1972. decemberében felkereste többek között a TTM Embertani Tárát és az ELTE Embertani Intézetét, és tájékozódott a folyó kutatásokról.

*

Dr. NEMESKÉRI JÁNOS, a KSH Népeségtudományi Kutató Intézetének tudományos főmunkatársa 1972. december 2—22. között paleodemográfiai kutatásokat végzett Uelzenben (NSzK), az ottani Landkreis felkérésére. Két, az i. e. I.—i. u. I. századból származó hamvasz-

tásos temető csontvázletein végezte el a nem- és életkormeghatározást. A kutatás sajátos kérdése ugyanis az volt, hogy az említett korokból származó temetők esetében valóban elkülönülten helyezték-e el a férfiak és a nők hamvait. A kérdés részben a nemmel, részben a korstruktúrával függ össze, és az előzetes eredmények szerint az elkülönítés lehetséges. A kutatás előzetes eredményeiről Lüneborgban tartott előadást.

1972 decemberében jelent meg az Akadémiai Kiadónál az 1970. évi Biológiai Vándorgyűlés „A” (humánbiológiai) Szekciójának előadásait tartalmazó tanulmánykötet TÖRŐ IMRE—SZABADY EGON—NEMESKÉRI JÁNOS—EIBEN OTTÓ szerkesztésében „*Advances in the biology of human populations*” címmel. A kötet ismertetésére visszatérünk.

(E. O.)

HELYESBÍTÉS

Az *Anthrop. Közl.* 15. kötet 2. füzet 92. oldalának legutolsó sorában az „Ázsiából” helyett „Azov-mellékéről” a helyes.